

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Kulttuuriperintö kuuluu kaikille, ja on hyvä nostaa esiin, että kaikki ihmiset omalla toiminnallaan ovat mukana tuottamassa tulevaisuuden kulttuuriperintöä. On tärkeää entisestään korostaa, että kulttuuriperinnön välittämisen rinnalla kaikki ihmiset taustoista riippumatta ovat osallisia meidän kaikkien kulttuuriperinnön tuottamiseen (kyse ei siis ole pelkästään tiedon siirrosta ylhäältä alas). Mitä kulttuuriperinnön uudistamisella tarkoitetaan? Tätä on hyvin avattu luvussa 2.1. Kulttuuriperinnön määritelmä. Asia jää kuitenkin kovin abstraktille tasolle, eikä luvussa 5 konkretisoidu riittävästi. Kontekstualisointi, uudelleenmäärittely? Kansainvälistyminen? Kulttuuriperintö alati muuttuvaa yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Kuka saa määrittää kulttuuriperintöä ja miten sen määrittely muuttuu ajassa?

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Kulttuuriperintönäkökulmasta on tärkeää, että myös lapset otetaan mukaan toimintaan, jotta he kokevat olevansa osallisia kulttuuriperintöönsä, ja myös tulevana aikuisina oppivat ymmärtämään sen merkityksen. Lapset ja nuoret tulee huomioida tässä ja nyt kulttuuriperinnön tuottajina, käyttäjinä ja tulevaisuuden kulttuuriperinnön tallentajina, siirtäjinä ja uudistajina. Lasten mukaanottaminen kulttuuriperintötyöhön jo varhain tukee heidän suhtautumistaan ja arvostustaan asiaan aikuisina. Kulttuuriperintötyöorganisaatioiden ja varhaiskasvatuksen ja koulun yhteistyötä tulee korostaa. Tämän päivän pienet lapset ovat 2050-luvulla aikuisia, jotka omalta osaltaan ovat myös uudistamassa ja säilyttämässä kulttuuriperintöä. Lisäksi tulisi huomioida lasten oman kulttuuriperinnön, lasten maailman, lastenkulttuurin tallentaminen ja välittäminen. Tähän työhön tulisi ottaa lapset ja nuoret mukaan aktiivisiksi toimijoiksi (ei siis vain aikuisten näkökulmasta katsota lasten toimintaa). Lasten oma kulttuuriperintö.

Kommenttinne lukuun 5.1

Toimenpidelinjauksissa passiivimuoto, ”Kulttuuriperintöalan taloudellisten, hallinnollisten ja lainsäädännöllisten toimintaedellytysten ajantasaisuudesta ja kehittämisestä huolehditaan”, mikä taho huolehtii? Strategiassa tulisi näkyä selkeämmin vastuulliset tahot, jotta sitä pystyttäisiin organisaatiotasolla toteuttamaan. Useassa kohdassa mainitaan hyvin erityisesti vähemmistöt, sillä

jokaisella tulisi olla mahdollisuus, voisiko mainita erikseen myös lapset ja nuoret, jotka usein unohdetaan tai jotka usein jäävät vain vastaanottajan ja kuluttajan rooliin? Miten kulttuuriperintö näyttäytyy eri ikäryhmille? Intersektionaalisuuden käsitteen alla ikä huomioidaan mutta silti tässä muodossa kirjoitettuna ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi luo mielikuvan enemmän yleisestä kulttuuriperinnöstä, jota välitetään nuoremmille sukupolville ja muista kulttuureista tuleville. Kenelle kulttuuriperintö kuuluu? Kuka siihen osallistuu?

Kommenttinne lukuun 5.2

Tulisi huomioida myös kaupunkiluonnon (rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön välimaasto) säilyttäminen osana kestäviä ratkaisuja. Luvun alussa mainittu: "Tämä edellyttää kokonaisvaltaista kulttuurista muutosta, joka suuntaa huomion rajattoman talouskasvun ja luonnonvarojen kestävämmän käytön sijaan henkiseen hyvinvointiin." Ehkä tässä kohtaa tulisi mainita myös huomion suuntaamisen (ihmisen) henkisestä hyvinvoinnista myös ekososiaaliseen sivistykseen. Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi painottaa kestävästä kehitystä ja luonnon kunnioittamista, jolloin on oletettavaa, että "luonnonvarojen kestävä käyttö" käännetään strategiassa negatiiviseksi sekä yhdeksi tärkeäksi tarkastelun alle laitettavista asioista. Suomalaisen perinteinen luontosuhde on kuitenkin asia, joka myös stereotypisoi meitä - miksi emme itse huomioi tätä?

Kiinnostaa myös ajatus kulttuuriperinnön saavutettavuuden lisäämisestä digitaalisin keinoin. Museotalalla on viime vuosina puhuttu myös digitaalisesta jätteestä. Puhuttaessa kestävästä kehityksestä, ei voida jättää huomiotta myös digitaalisen jätteen ajatusta. Tämän soisi näkyvän strategiassa.

Kommenttinne lukuun 5.3

Hyvä, että varhaiskasvatus ja kulttuuriperintökasvatus mainitaan! Luvussa kuvataan pääasiassa kulttuuriperinnön välittämistä opetuksellisin keinoin eri koulutusasteilla, mutta entä lasten ja nuorten osallistuminen ja tietoisuus siitä, että myös he tuottavat itse kulttuuriperintöä (esim. oppilaiden omat perinteet, penkkarit jne.)? Ettei erehdytä ajattelemaan, että vain tietyn aikuisryhmän määrittelemät asiat ovat tärkeää kulttuuriperintöä, jota siirretään ylhäältä alas lapsille, jolloin lasten ja nuorten kiinnittyminen, kiinnostus ja kulttuuriperinnön arvostus jää helposti pinnalliseksi sekä odottamaan aikuisuutta, jolloin vasta oikeastaan kykenee ymmärtämään sen kulttuuriperinnön, jota heille on välitetty. Voisiko tämä olla myös syy, miksi kulttuuribarometri on saanut tulokseksi erityisesti vanhempien ikäryhmien arvostuksen kulttuuriperintöä kohtaan vs. nuorten, joille välitettävä kulttuuriperintö ei vielä tunnu omakohtaiselta.

Myös tässä luvussa on mainittu digitaalisuus sekä tekoälyn hyödyntäminen. Olisi tärkeä tässä viimeistään huomioida digitaalinen jäte, jotta myös tätä dilemmaa päästään pohtimaan.

Kommentti virkkeeseen "Erityisen kriittistä on digitaalisen pitkäaikaissäilytyksen turvaaminen, sillä pitkällä aikajänteellä digitaalinen aineisto voi olla ainoa ilmenemismuoto, jos fyysinen tai aineeton kulttuuriperintö jostain syystä vaarantuu tai tuhoutuu." -> Tämä pätee myös syntysähköisen aineiston tallentamiseen. Tulevaisuudessa yhä suurempi osa tallennettavasta aineistosta on jo

lähtökohtaisesti vain digitaalisessa muodossa, mikä vaatii asiantuntemusta pitkäaikaissäilytyksen kriteerien ja toimintatapojen suhteen.

Kommenttinne lukuun 5.4

Tärkeää, että taloudelle annetaan oma luku ja kulttuuriperinnön tunnistaminen yhteiskunnan yhteisenä pääomana tärkeää. On hyvä pohtia ja tuoda yhteiskunnallisesti vielä enemmän näkyväksi ristiriitaa, joka mainitaan strategiaehdotuksessa sivulla 43: "Vuonna 2013 tehdyssä Vaasan yliopiston Suomen museoliitolle tuottamassa tutkimuksessa arvioitiin museoiden aluetaloudelliset vaikutukset kerrannaisvaikutuksineen noin 340–500 miljoonaksi euroksi. Selvitysten mukaan taloudellisista voitoista pienempi osa palautuu kulttuurilaitoksille, ja huomattavasti suurempi osa kanavoituu yhteiskunnan muihin toimintoihin, kuten matkailu- ja ravintola-alalle." Pandemia-aika löi pahasti kulttuurialalle samalla, kun taloudellista voittoa suoraan tuottavia tuettiin. Kulttuurin arvostus näkyy sanoissa mutta olisi hyvä aika viedä se konkretiaan (strategian lisäksi). Toimenpidelinjaukseen voisi kannustamisen lisäksi lisätä, että kulttuuriperintöalan toimijoita suunnitelmallisesti autetaan hyödyntämään EU:n rahoitusohjelmia

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Strategia toivottavasti avaa taloudellisista resursseista päättävälle taholle kulttuuriperinnön merkitystä ja sen ylläpitoon ja tallentamiseen liittyviä näkökulmia.

Kulttuuriperinnön näkeminen pääomana, ei kulueränä on tärkeä näkökulma, jonka toivoisi avautuvan ja vaikuttavan laajemmin yhteiskunnassa. Tällä hetkellä kulttuuriala omalla vetovoimalla tuottaa muille tahoille tuottoa. Tästä näkökulmasta kerronnaisvaikutuksen tulisi tutkimuksiin ja seurantaan pohjautuen näkyä yhteiskunnan taloudesta päätettäessä tukena kulttuurialalle.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Strategian alku painottaa suuresti kestävästä kehitystä sekä luontokatoa ja ilmastonmuutosta vastaan taistelemista. Tärkeitä teemoja, jotka voisi vielä paremmin linkittää osaksi kulttuuriperintöä.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Erittäin tärkeänä, ettei strategia jää vain sanoiksi paperilla, vaan toimenpiteisiin liittyvät vastuut selkiytyvät. Ehdottomasti pitäisi laatia, jotta strategia jalkautuu käytännön tasolle.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Kulttuuriperinnön ja siihen liittyvän tiedon siirtämisestä tulisi edetä kohti aitoa dialogia. Lasten ja varhaiskasvatuksen osalta (kulttuuriperintökasvatus) voisi keskustella kulttuuriperintöorganisaatioiden lisäksi suoraan kulttuuriperintökasvatusta toteuttavien tahojen kanssa (esim. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ja Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto, mutta myös esim. suoraan varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden, varhaiskasvatuksen opettajien kanssa). Näiden avulla voisi luoda suunnitelman siitä, miten lapset ja nuoret tulevat huomioiduksi kulttuuriperintöstrategian toimeenpanossa.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Lastentarhamuseolla on asiantuntemus pienten lasten osallistamiseen ja haluamme varmistaa lasten kuulluksi tulemisen. Museo vastaa omalta osaltaan erityisesti varhaiskasvatusikäisten lasten kulttuuriperintökasvatuksesta ja viestii kulttuuriperinnön ja kulttuuriperintökasvatuksen merkityksestä myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden suuntaan. Museolla on tärkeä rooli varhaiskasvatuksen tämän päivän kulttuuriperinnön ja ilmiöiden tallentamisessa nykydokumentoinnin keinoin, ml. varhaiskasvatuksen moninaisuuden tallentaminen ja välittäminen. Museon teemoja ovat nyt ja tulevaisuudessa mm. lasten oman kulttuuriperinnön tallentaminen ja lasten äänen kuuleminen. Näemme lapset aktiivisina toimijoina, kulttuuriperinnön tekijöinä.

Sillanpää Taina
Ebeneser-säätiö